

การสร้างสันติภาพบนความขัดแย้งทางความคิด

ในพระพุทธศาสนาเถรวาท

Peacemaking on conflicts of thought in Theravada Buddhism

ปัญญาจริย์ จุลไกรอาณิสงส์

Panjaree Julkraianisong

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Graduate School, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding author email: panjaree.jul@gmail.com

Received: June 15, 2021; **Revised:** June 24, 2021; **Accepted:** June 30, 2021

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความขัดแย้งทางความคิดในพระพุทธศาสนาเถรวาทและศึกษาการสร้างสันติภาพบนความขัดแย้งทางความคิดในพระพุทธศาสนาเถรวาท ด้วยการศึกษาด้านเอกสาร ผลการศึกษาพบว่า ความขัดแย้งทางความคิดเกิดจากอคติลบลูกนำไปสู่การถือตัวตนและความเห็นที่แตกต่างกันขึ้นภายใน เกิดการสร้างกลุ่มก้อนที่เป็นตัวเป็นตนขึ้นระหว่างผู้มีอำนาจกับคนที่อยู่ใต้อำนาจ ผสมผสานกับปัจจัยภายนอก คือ ข้อเท็จจริง ความสัมพันธ์ ผลประโยชน์ ค่านิยม และวิธีการสร้างสันติภาพบนความขัดแย้งทางความคิดในพระพุทธศาสนาเถรวาทคือ 1. การสร้างความเสมอภาคพื้นฐาน สังคมจะต้องใช้วินัย หรือกฎหมายให้มีลักษณะการเชื่อมโยงระหว่างกันด้วยระเบียบวินัย เมื่อไม่รักษากฎเกณฑ์กติการะเบียบวินัยของสังคมก็ไม่สามารถนำไปสู่ความสงบได้ ความเป็นระเบียบวินัย สำหรับสังคม

ประชาธิปไตย เป็นลักษณะอันแสดงถึงความสามารถในการปกครองตนเองได้ โดยสังคมที่ดีต้องมีกติกา และคนสังคมต้องรักษากฎกติกานั้นโดยมีความเสมอภาค คือเท่าเทียมกันต่อหน้ากฎหมาย

2) การมีระบบสังคมที่เอื้อธรรม เป็นการนำหลักธรรมมาใช้เพื่อแก้ไขปัญหา โดยวางหลักธรรมเป็นเกณฑ์ทางสังคม เน้นพระธรรมอันถูกต้อง โดยเน้นหลักธรรมสั่งจจะที่เป็นหลักธรรมชาติ ไม่ใช่สิ่งที่มนุษย์คิดเองพุดเอง แต่เป็นธรรมที่เป็นไปตามเจตนารมณ์ของธรรมชาติ

คำสำคัญ: การสร้างสันติ, ความขัดแย้ง, ความคิด

Abstract

This article aims to study conflict of ideas in Theravada Buddhism and to study peace-building on conflict of ideas in Theravada Buddhism by a documentary study. The results were founded that conflicts of thought arising from unwholesome foundations lead to make self-concepts and differing opinions. After that, the group was created between the powerful and the subordinate. In the other, it combined with external factors that are facts, relationships, interests and values. So, the methods of creating peace on conflicts of thought in Theravada Buddhism are: 1. Building fundamental equality, it talks that society must use discipline or the law to have a link between them by discipline. The social without upholding the rules, rules and regulations of society cannot lead to peace. In a democratic society, it's a characteristic that shows the ability to govern oneself. In a good society, there must be rules. and social people must maintain that rule with equality is equal before the law; 2) A social system that is conducive to justice, it's the application of Dharma principles to solve problems. In the other, the Dharma principle is a social criterion on the right principle which is the principle of nature. It's not what people think for themselves but it's fair in accordance with the will of nature.

Keywords: Making peace, Conflict, Idea

บทนำ

ปัญหาความขัดแย้งเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นประจำในสังคมมนุษย์ ไม่ว่าจะเรื่องของความคิด เรื่องของวิถีชีวิต ประเพณีความเชื่อของมนุษย์เอง แต่ก็ไม่ได้หมายความว่าความขัดแย้งที่เกิดขึ้นจะเป็นเรื่องไม่ดีเสมอไป เพราะในความเป็นธรรมชาติของความขัดแย้งจะมีสิ่งที่ปรากฏตามมาก็คือ การหาวิธีในการเข้าใจความขัดแย้งนั้น ๆ และสิ่งที่ตามมาก็คือสันติภาพในรูปแบบต่าง ๆ ที่มนุษย์เองแสวงหาจากความขัดแย้งที่เกิดขึ้นเป็นเหตุ อย่างเช่นในยุคปัจจุบันจะ

มีความขัดแย้งทางการเมืองที่เกิดขึ้นระหว่างคนที่มีความคิดไม่เหมือนกันจึงทำให้เกิดการต่อสู้กันในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อเรียกร้องสันติภาพตราบใดที่ยังไม่เลือกใช้วิธีการรุนแรงในการจัดการกับความขัดแย้ง (พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส (นิธิบุญยากร), 2554: 108) สันติภาพเชิงอุดมการณ์หรืออุดมคติที่ปราศจากความขัดแย้ง กับสันติภาพที่ไม่ได้ปฏิเสธความขัดแย้ง และเป็นสันติภาพในระดับที่อยู่กับความขัดแย้ง โดยไม่ใช้ความรุนแรงต่อกันหรือความสงบ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 1166) โดยจะพบว่า สภาพความขัดแย้งที่นำไปสู่การแก้ปัญหา เชื่อมโยงไปสู่การไม่ใช้กำลัง เพื่อสร้างสภาวะที่ปราศจากความรุนแรง ไม่ว่าจะเป็นความรุนแรงเชิงโครงสร้าง หรือความรุนแรงในมิติต่าง ๆ (พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส (นิธิบุญยากร), 2547: 12) ว่าตามจริงแล้ว สันติภาพมีอาจเกิดขึ้นได้ด้วยความบังเอิญ แต่เกิดขึ้นได้จากกระบวนการหรือวิธีการที่เป็นระบบและรูปแบบชัดเจนและพิสูจน์ได้ รวมถึงหนทางหรือแนวทางที่จะกระทำวิธีที่จะก่อให้เกิดความสงบ เช่น เจริญสงบศึกโดยสันติวิธี (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 1166)

ข้อพิจารณาข้างต้นเป็นการนำเสนอให้เห็นลักษณะของมนุษย์ที่มีสภาวะของสงคราม โดยเมื่อมนุษย์อยู่ร่วมกันโดยปราศจากกฎระเบียบจะนำไปสู่การขัดแย้งกันเอง แต่เพื่อให้เกิดการอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบ จึงจำเป็นต้องมีหลักการบางอย่างมาใช้ร่วมกันทั้งข้อตกลงทางกฎหมายและคำสอนทางศาสนา โดยจะพบว่าพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่กล่าวถึงการดำเนินชีวิตในรูปแบบของการเข้าใจธรรมชาติ และการบริหารตนเองเป็นอย่างดี แต่หากจะกล่าวถึงความ เป็นธรรมชาติของสรรพสิ่งแล้ว มนุษย์ก็เป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติที่มีลักษณะขัดแย้งกัน ภายในตนเองและเมื่อมารวมกับผู้อื่นเป็นสังคมก็จะขัดแย้งกับผู้อื่น ดังจะพบได้จากอัคคัญญสูตรที่เล่าถึงความขัดแย้งกันทางสังคมที่เริ่มจากการที่สัตว์ผู้หนึ่งมีนิสัยโลภ รักษาส่วนของตนไว้แล้ว ถือเอาส่วนอื่นที่เขาไม่ให้มาบริโภค คนทั้งหลายจับเขาได้ จึงกล่าวว่า ‘คุณ คุณทำกรรมชั่วที่รักษา ส่วนของตนไว้แล้ว ถือเอาส่วนอื่นที่เขาไม่ให้มาบริโภคคุณอย่าทำกรรมชั่วอย่างนี้อีก’ สัตว์นั้นก็รับคำแล้ว (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่มที่ ข้อที่ 129 หน้าที่ 95, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) ที่สุดแล้วในทุกๆ สังคมย่อมมีความขัดแย้งและวิธีการจัดการความขัดแย้งที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะของสังคมนั้น ๆ ในทางพระพุทธศาสนาก็มีกระบวนการแก้ไขความขัดแย้งที่เป็นแนวทางปฏิบัติ สามารถแก้ไขปัญหาและเสริมสร้างสังคมต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน พุทธวิธีที่ถูกนำมาใช้แก้ไขความขัดแย้งปรากฏชัดในหมู่สงฆ์ที่เรียกว่า วิธีการระงับอธิกรณ์ แต่โดย

พื้นฐานแล้วทุกสิ่งควมมีความขัดแย้งที่เหมือนๆ กัน เพราะมีสาเหตุรากเหง้าของความขัดแย้งที่เหมือนกัน โดยรวมทุกสิ่งควมมีความขัดแย้ง มาจากภายใน คือ ความโลภ ความโกรธ และความหลง และตัณหา มาณะ ทิฏฐิ พุทธศาสนาจึงมุ่งกำจัดสาเหตุภายใน คือ กิเลส ดังพุทธพจน์ที่ตรัสว่า “สุข (อื่น) ยิ่งกว่าความสงบไม่มี” (พระไตรปิฎกภาษาไทยเล่ม 25 ข้อ 202 หน้า 95, มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) แต่เราจะปฏิบัติอย่างไรในการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขอย่างทีกล่าว

การกล่าวถึงความสุขนี้มาจากการอ้างอิงถึงการที่จิตใจมีอกุศล คือ โลภะ โทสะ และโมหะ เป็นมลทินภายใน เป็นอมิตรภายใน เป็นศัตรูภายใน เป็นเพศฆมาตภายใน เป็นข้าศึกภายใน (พระไตรปิฎกภาษาไทยเล่ม 15 ข้อ 113 หน้า 84-85, มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) ซึ่งลักษณะดังกล่าวนี้เป็นประดุจผู้ทำลายเราและฆ่าเรา ซึ่งผลข้างเคียงที่ตามมาก็คือ การที่อกุศลดังกล่าวได้ชักพาให้เราไปทำร้าย และประทุษร้ายคนอื่น ๆ อกุศลจะเป็นตัวบั่นทอนจิตของมนุษย์แล้ว ยิ่งก่อให้เกิดความทุกข์ และความไม่ผาสุกแก่มนุษย์ทั้งหลายด้วย โดยเริ่มจากการบาดหมาง (ภณฺฑนะ) การทะเลาะ (กลหะ) การแก่งแย่งกัน (วิคคหะ) และโต้เถียงกัน ต่อกันด้วยถ้อยคำที่รุนแรง (วิวาท) สะท้อนพัฒนาการของความขัดแย้ง 3 ระดับ คือ ภาวะตั้งตัว ภาวะตื่นตัว และภาวะแตกตัว พระพุทธเจ้าตรัสว่า “การวิวาทกันด้วยความโลภ ความโกรธ ความหลง โลภะ โทสะ และโมหะ เกิดในตน ย่อมทำร้าย บุรุษผู้มีจิตเลวทราม เหมือนขุยไม้ไผ่ ฉะนั้น” (พระไตรปิฎกภาษาไทยเล่ม 15 ข้อ 113 หน้า 85, มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) อกุศลธรรมทั้ง 3 ข้อนี้ สัมพันธ์ขยายส่งต่อรวมเรียกว่า ปัญจธรรม 3 คือ

1. ตัณหาเป็นเหตุความขัดแย้ง (พระไตรปิฎกภาษาไทยเล่ม 10 ข้อ 103 หน้า 61, มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) “เพราะอาศัยตัณหา จึงเกิดปริเยสนา (การแสวงหา) เพราะอาศัยปริเยสนา จึงเกิดลาภะ (การได้) เพราะอาศัยลาภะจึงเกิดวินิจฉยะ (การกำหนด) เพราะอาศัยวินิจฉยะ จึงเกิดฉันทราคะ (ความกำหนดด้วยอำนาจความพอใจ) เพราะอาศัยฉันทราคะ จึงเกิดอัชโหมसानะ (การหมกมุ่นฝังใจ) เพราะอัชโหมसानะ จึงเกิดปริคคหะ (การยึดครอบครอง) เพราะอาศัยปริคคหะ จึงเกิดมัจฉริยะ (ความตระหนี่) เพราะอาศัยความตระหนี่ จึงเกิดอารักขะ (การหวงกั้น) เพราะอาศัยการหวงกั้น เป็นเหตุ บาบอกุศลกรรมเป็นอเนกที่เกิดขึ้น การถือท่อนไม้ การถือคัสตรา การทะเลาะ การแก่งแย่ง การวิวาท การกล่าวขึ้นเสียงว่า มึงมึง และการพูด

เท็จจริงเป็นไป” (พระไตรปิฎกภาษาไทยเล่ม 10 ข้อ 103 หน้า 61, มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

2. มานะ เป็นการถือตัว กิริยาที่ถือตัว ภาวะที่ถือตัว ความลำพองตน ความทะนงตน ความเชิดชูตนเป็นดุษฎี ความเห่อเหิม ความที่จิตต้องการเชิดชูตนเป็นดุษฎี” (พระไตรปิฎกภาษาไทยเล่ม 30 ข้อ 103 หน้า 353, มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) เราเลิกกว่าเขา (พระไตรปิฎกภาษาไทยเล่ม 30 ข้อ 103 หน้า 351, มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) อาศัยคุณสมบัติเป็นเครื่องมือสำคัญในการแสดงตน หรือแสดงตัวว่า “ตัวเองดี” หรือ “เด่นกว่าคนอื่น” ดังที่พระพุทธเจ้าตรัสว่า “ผู้ใด สำคัญว่า เราเสมอเขา เลิศกว่าเขา หรือด้อยกว่าเขา ผู้ นั้นพึงต้องวิวาทกันด้วยความถือตัวนั้น” (พระไตรปิฎกภาษาไทยเล่ม 22 ข้อ 77 หน้า 231, มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) ทำให้พระพุทธเจ้าต้องย้ำเตือนพระภิกษุทั้งหลายว่า (พระไตรปิฎกภาษาไทยเล่ม 29 ข้อ 153 หน้า 420, มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

3. ทิฎฐิ ความเห็น ประกอบไปด้วยสักกายทิฎฐิ 20 มิจฉาทิฎฐิ 10 อันตคาหิกทิฎฐิมิ วัตตุ 10 จนถึงทิฎฐิ 62 (พระไตรปิฎกภาษาไทยเล่ม 29 ข้อ 174 หน้า 492-494, มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) (พระไตรปิฎกภาษาไทยเล่ม 29 ข้อ 174 หน้า 492-494, มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) การที่มนุษย์ยึดมั่นถือมั่นในทิฎฐิ (ทิฎฐุปาทาน) อย่างใดอย่างหนึ่งดังที่ ได้กล่าวแล้ว จึงทำให้เกิดการทะเลาะวิวาทกันในกลุ่มของคนที่มีความเห็นแตกต่างกันแต่ไม่ ยอมรับ (พระไตรปิฎกภาษาไทยเล่ม 29 ข้อ 115 หน้า 351, มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) พระพุทธเจ้าทรงย้ำว่า “ชนเหล่าใดยังถือทิฎฐิ (พระไตรปิฎกภาษาไทยเล่ม 29 ข้อ 82 หน้า 244-245, มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) ชนเหล่านั้น ย่อมเที่ยววาระทบทกระทั่งกัน ในโลก” (พระไตรปิฎกภาษาไทยเล่ม 29 ข้อ 82 หน้า 243, มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) และ “สัตว์ทั้งหลายผู้ยึดถือในทิฎฐิทั้งหลายว่า ยอดเยี่ยม ย่อมทำทิฎฐิใดให้ยิ่งใหญ่ในโลก กล่าวทิฎฐิอื่นทุกอย่างนอกจากทิฎฐินั้นว่าเลว เพราะฉะนั้น สัตว์เหล่านั้นจึงไม่ล่วงพ้นการวิวาท ไปได้” (พระไตรปิฎกภาษาไทยเล่ม 25 ข้อ 803-807 หน้า 694, มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) เคยมีตัวอย่างพราหมณ์ที่ถือทิฎฐิต่างกันว่า สิ่งทั้งปวงเป็นที่พอใจแก่เรา สิ่งทั้งปวงไม่เป็นที่พอใจแก่เรา บางสิ่งเป็นที่พอใจแก่เรา และบางสิ่งไม่เป็นที่พอใจแก่เรา” จึงพุ่มเถียงกัน เมื่อพุ่มเถียงกันทำลายกัน และเบียดเบียนกัน (พระไตรปิฎกภาษาไทยเล่ม 13 ข้อ 202-204 หน้า 239-

242, มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) ดังที่พราหมณ์อารามทัณฑะได้ถามพระมหากัจจายนะว่า “อะไรเป็นเหตุ เป็นปัจจัยให้สมณะขัดแย้งกับสมณะ” ท่านก็ตอบว่า “เพราะความยึดมั่นทิฐิวิราคะ ตกอยู่ในอำนาจทิฐิวิราคะ กำหนดยินดีในทิฐิวิราคะ ถูกทิฐิวิราคะกลุ้มรุม และถูกทิฐิวิราคะครอบงำเป็นเหตุ แม้สมณะก็ขัดแย้งกับสมณะ” (อรรถกถาภาษาไทย เล่ม 2 ข้อ 38 หน้า 48, มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2560) ดังพุทธพจน์ที่พระพุทธเจ้าทรงตรัสว่า “สัตว์เกิดผู้ยึดถือในทิฐิทั้งหลายว่ายอดเยียม ย่อมทำทิฐิใตให้ยิ่งใหญ่ในโลก กล่าวทิฐิอื่นทุกอย่างนอกจากทิฐินั้นว่า ‘เลว’ สัตว์เหล่านั้นจึงไม่ล่วงพ้นการวิเวกไปได้” (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 29 ข้อ 31 หน้า 123, มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) จากความยึดถือว่าเป็นเราเป็นของเรา และมีความเห็นที่แสดงถึงความเป็นตัวตนมาก ๆ จึงเกิดความไม่เห็นด้วยกันผู้อื่นเพราะคิดเห็นแต่ตนเองเป็นหลักสำคัญ จึงเกิดความขัดแย้งขึ้น และด้วยเหตุนี้พระพุทธศาสนาจึงต้องมีหลักในการบริหารความขัดแย้งที่เกิดขึ้นจากความเห็นไม่ตรงกันของมนุษย์

ด้วยเหตุนี้ผู้เขียนจึงศึกษาพระพุทธศาสนากับการสร้างสันติบนความขัดแย้งทางความคิด เพื่อให้เห็นมุมมองต่าง ๆ ในการบริหารจัดการกับสิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นด้วยหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาอันจะเป็นการแก้ปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นได้เป็นอย่างดี และเกิดประโยชน์ในการศึกษาและวิธีการในการบริหารความขัดแย้งที่เกิดขึ้นอย่างมีเหตุมีผลตามหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา

แนวคิดเรื่องความขัดแย้งในพระพุทธศาสนาเถรวาท

ความขัดแย้งในพระพุทธศาสนานั้นเป็นเรื่องของการพิจารณาถึงความขัดแย้งอันมาจากภายในโดยเฉพาะความคิดที่ประกอบด้วยอกุศล ซึ่งวิธีการจะแก้ไขนี้จึงเป็นการสร้างกุศลขึ้นมาภายใต้พื้นฐานจากแนวคิดมุมมองหลักการด้านสันติภาพของพระพุทธศาสนา พุทธวิธีที่ปรากฏชัดที่สุดศึกษาได้จาก บริบทของสังคมสงฆ์ พระพุทธองค์ทรงมองเห็นปัญหานี้จึงทรงวางหลักอริยมรรคไว้เป็นแนวปฏิบัติเพื่อจัดการความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในหมู่สงฆ์ ซึ่งสามารถนำมาประยุกต์ใช้ประพฤติกปฏิบัติในชีวิตประจำวันของสังคมได้ เพื่อช่วยบรรเทาความทุกข์ เป็นแนวทางให้การอยู่ร่วมกันเกิดสันติสุขขึ้นได้ เมื่อเกิดความขัดแย้ง พระพุทธเจ้าทรงวางระบบที่เรียกว่าการระงับอริยมรรค อริยมรรค มีนัยที่ครอบคลุมถึง “คดีเรื่องราว ปัญหา ความขัดแย้ง ความ

ยุ่งยาก กิจกรรมที่เกิดขึ้นในหมู่สงฆ์ ที่สงฆ์ต้องจัดการเสนาสนหรือดำเนินการทำให้สงบหรือเป็นไปด้วยดี ความจำเป็นที่หมู่คณะจะต้องมีวิธีการปฏิบัติในการอยู่ร่วมกัน พระพุทธองค์จึงทรงบัญญัติสิกขาแก่พระภิกษุ ด้วยอาศัยอำนาจประโยชน์ 10 ประการ คือ

1. เพื่อความยอมรับว่าดีแห่งสงฆ์ คือ เพื่อความเรียบร้อยดีงามแห่งสงฆ์
2. เพื่อความผาสุกแห่งสงฆ์
3. เพื่อข่มบุคคลผู้ประพฤติที่เลวทราม หรือผู้เก้อยาก
4. เพื่อความผาสุกแห่งเหล่าภิกษุผู้มีศีลดีงาม
5. เพื่อปิดกั้นอาสวะทั้งหลายอันจะเกิดขึ้นในปัจจุบัน
6. เพื่อบำบัดอาสวะทั้งหลายอันจะบังเกิดในอนาคต
7. เพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส
8. เพื่อความเลื่อมใสยิ่งขึ้นไปของชุมชนที่เลื่อมใสแล้ว
9. เพื่อความตั้งมั่นแห่งพระสังฆธรรม

10. เพื่ออนุเคราะห์ คือ ทำให้มีบัญญัติสำหรับใช้เป็นหลักเกณฑ์จัดระเบียบของหมู่คณะและสนับสนุนความมีวินัยให้หนักแน่นมั่นคงยิ่งขึ้น (พระไตรปิฎกภาษาไทยเล่ม 1 ข้อ 28 หน้า 36-37, มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

พระพุทธศาสนาเรียกว่าอิทธิกรรมหรือความขัดแย้งที่สะท้อนการล่วงละเมิดพระวินัยและการทะเลาะ บาดหมางกันและสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับสังคมได้ คือ วิวาทาธิกรรม และการกล่าวหา หรือฟ้องร้อง ได้แก่ อนุวาทาธิกรรม เพราะอิทธิกรรม หรือความขัดแย้งทั้งสองประเด็นนี้เป็นข้อพิพาทที่พระสงฆ์จะต้องหาทางระงับด้วยพุทธสันติวิธี

อิทธิกรรมเกิดจากการประพฤติล่วงละเมิดพระวินัย หรือการปฏิบัติที่ไม่เหมาะสม โดยมอบหมายให้คณะสงฆ์ดำเนินการตรวจสอบ วินิจฉัย และตัดสินอิทธิกรรมที่เกิดขึ้นให้สงบเรียบร้อย ด้วยวิธีการที่หลากหลาย และให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วมในการวินิจฉัยและตัดสินอิทธิกรรมนั้น จึงเกิดพุทธวิธีในกระบวนการวินิจฉัยและวิธีระงับอิทธิกรรม “อิทธิกรรม” ในพระวินัยปิฎก ตามรูปศัพท์ อิทธิกรรม แปลว่า “ภารกิจที่พึงทำให้สงบ ให้เรียบร้อยเหมาะสม” (พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช), 2551: 1200) ซึ่งเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นแล้วสงฆ์จะต้องจัดตั้งทำเรื่องที่สงฆ์จะต้องดำเนินการ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2551: 481) โดยอิทธิกรรม มี

ลักษณะ 2 ประการ คือ (1) เรื่องที่เป็นปัญหาเกี่ยวกับความคิดเห็น หรือการประพฤติปฏิบัติ ที่ไม่สอดคล้องกับพระธรรมวินัย เป็นการทำลายกฎ กติกา ระเบียบแบบแผนของสังคม สร้างความวุ่นวายทำลายหมู่คณะ และ (2) กิจของสงฆ์ ซึ่งเป็นภาระหน้าที่ เป็นกิจธุระที่จะต้องทำให้สำเร็จแล้วเสร็จตามกระบวนการที่พระธรรมวินัยกำหนดไว้ (คณะกรรมการกองตำรา มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์, 2530: 89) เมื่อเกิดเหตุแล้วพระพุทธเจ้าจะทรงตรัสสั่งให้ประชุมสงฆ์ สอบถามผู้ก่อเหตุเมื่อผู้ก่อเหตุให้การรับทราบดีโทษแห่งการประพฤติเช่นนั้น เมื่อภิกษุรู้โทษแล้วจึงทรงตั้งพระบัญญัติห้ามไม่ให้ภิกษุกระทำอีกต่อไป โดยวางโทษปรับอาบัติไว้ 3 สถาน คือ

1. อย่างหนัก ยังผู้ต้องให้ขาดจากความเป็นภิกษุ
2. อย่างกลาง ยังผู้ต้องให้อยู่กรรม คือ ประพฤติวัตรอย่างหนึ่ง เพื่อทรมานตน
3. อย่างเบา ยังผู้ต้องให้ประจានตนต่อหน้าภิกษุด้วยกัน

เมื่อได้ทำดังนี้จึงจะพ้นโทษนั้น

อาบัตินั้น ว่าโดยชื่อมี 7 คือ ปาราชิก 1 มีโทษอย่างหนัก สังฆาทิเสส 1 มีโทษอย่างกลาง ฤทธัจฉัย 1 ปาจิตตียะ 1 ปาฏิเทสนียะ 1 ทุกกฏ 1 ทุพภาสิต 1 ทั้ง 5 นี้มีโทษอย่างเบา (พระไตรปิฎกภาษาไทยเล่ม 1 บทนำ หน้า 8-9, มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) โดยอาบัตินี้เป็นการลงโทษให้พระภิกษุที่กระทำความผิด เพื่อให้เกิดการสำรวมระมัดระวังไม่ให้ละเมิดซ้ำอีก โดยจะพบว่า การลงโทษนั้นมีลักษณะสัมพันธ์กับความผิดคือ

ก.ลงมหันตโทษ คือ ปรับโทษเป็นปาราชิก จะเป็นภิกษุอีกไม่ได้ตลอดชีวิต

ข.ลงอุกเขปนียกรรม คือ ยกออกเสียจากหมู่ชั่วคราว จนกว่าผู้ผิดจะยอมรับสารภาพ และอยู่กรรม คือ ประพฤติวัตรตามกฎที่ท่านกำหนดไว้ และลุกะโทษ คือ แสดงเปิดเผยเสียแก่ภิกษุด้วยกัน

จากการพิจารณานี้จะพบว่า การลงโทษเป็นวิธีการอย่างหนึ่งในการระงับความขัดแย้งภายในภิกษุด้วยกัน ขณะที่การระงับความขัดแย้งภายนอกจะพบจากการกล่าวถึงวิธีระงับอธิกรณ์ไว้ เป็น 4 ประเภท คือ

1. วิวาทาธิกรณ์ การถกเถียงขัดแย้งกัน เห็นต่างกันด้านพระธรรม, พระวินัย, การทะเลาะวิวาทพุ่มเถียงกัน โดยใช้วิธีแก้ขัดแย้งด้วย สัมมุขาวินัย ระงับในที่พร้อมหน้า และเยอุยสิกา ระงับโดยถือเสียงข้างมากเป็นประมาณ

2. อนุวาปธิกรรม การถกเถียงขัดแย้งกัน การโจทหรือกล่าวหากันด้วยอาบัติต่างๆ, ใส่ความกันว่าผิดศีล การโจทฟ้องกันด้วยศีลวิบัติ (ความเสียหายเกี่ยวกับศีล) อาจารย์วิบัติ (ความเสียหายเกี่ยวกับความประพฤติ) ฎีกาวิบัติ (ความเสียหายเกี่ยวกับความเห็น) และอาชีววิบัติ (ความเสียหายเกี่ยวกับการเลี้ยงชีพ) ระวังด้วยวิธีระงับ 4 ประการ คือ (1) ระงับในที่พร้อมหน้า (สัมมุขาวินัย) (2) ระงับด้วยยกให้ว่ามีสติ (สติวินัย) (3) ระงับด้วยยกให้ว่าเป็นบ้า (อมูพหวินัย) (4) ระงับด้วยการลงโทษ (ตัสสปาปิยสิกา)

3. อาบัติดาธิกรรม การถกเถียงขัดแย้งกันเกี่ยวกับการต้องอาบัติ การปรับอาบัติ และการแก้ไข ปลงอาบัติ การทำให้พ้นจากอาบัติ ระวังด้วยวิธีระงับ 3 ประการ คือ (1) ระงับในที่พร้อมหน้า (สัมมุขาวินัย) (2) ระงับด้วยถือคำสารภาพ (ปฎิญาตกรรมะ) (3) ระงับด้วยให้เลิกแล้วกัน (ติณวัตถการกะ)

4. กิจจาธิกรรม การถกเถียงขัดแย้งกันเกี่ยวกับกิจธุระต่างๆ ที่สงฆ์จะต้องทำ, ขั้นตอนการยุติกรรม เช่น ให้การอุปสมบท ให้ผ้ากฐิน เรื่องที่สงฆ์จะต้องจัดต้องทำที่เป็นสังฆกรรม ระวังด้วยวิธีระงับประการเดียว คือระงับในที่พร้อมหน้า (สัมมุขาวินัย) (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 6 ข้อ 215 หน้า 333-335, มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

ข้อควรสังเกต ก็คือ การระงับอธิกรรมทั้ง 4 ประเภทดังกล่าวนี้ จะต้องใช้สัมมุขาวินัยเป็นหลักอยู่ทุกเรื่อง ทั้งนี้เพราะพระพุทธเจ้าทรงมีพระประสงค์ที่จะให้การระงับอธิกรรมทุกประเภทดำเนินไปอย่างเปิดเผยและโปร่งใสต่อหน้าสงฆ์ ต่อหน้าพระธรรมวินัย และต่อหน้าบุคคล โดยอธิกรรมสมณะซึ่งเป็นกระบวนการดำเนินการเพื่อระงับอธิกรรมที่เกิดขึ้น หรือกระบวนการในการแก้ปัญหา วิธีการ หรือกระบวนการที่ทำให้สงฆ์ระงับลงไป มี 7 วิธี คือ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2551: 481)

1. สัมมุขาวินัย วิธีระงับหรือตัดสินอธิกรรม(คดีสงฆ์) ในที่พร้อมหน้า คือ ก. สังฆสัมมุขตา คือ พร้อมหน้าสงฆ์ คือ มีสงฆ์เข้าร่วมประชุมครบองค์สงฆ์ตามกิจนั้นๆ ข. บุคคลสัมมุขตา คือ พร้อมหน้าบุคคลผู้เกี่ยวข้องกับอธิกรรมอยู่พร้อมหน้ากัน ค. วัตถุสัมมุขตา คือ พร้อมหน้าวัตถุ คือ วาระหยิบยกเรื่องที่เกิดขึ้นนั้นๆ มาวินิจฉัย ฉ. อัมมสัมมุขตา คือ พร้อมหน้าธรรม คือ นำเอาหลักเกณฑ์ของธรรมมาวินิจฉัย จ. วินัยสัมมุขตา คือ พร้อมหน้าวินัย คือนำเอาหลักเกณฑ์

วินัยมาวินิจฉัย โดยสัมมุขาวินัย มีกระบวนการวิธีการ ดังนี้ คู่กรณีสามารถเลือกผู้วินิจฉัยเพื่อดำเนินการไกล่เกลี่ย และคู่กรณีสามารถใช้อำนาจของสังฆสภาพิจารณาตัดสิน

(ก) การเจรจาไกล่เกลี่ยกันเองระหว่างคู่กรณี วิธีการนี้ไปจัดการความขัดแย้งคือ “พระภิกษุเมืองโกสัมพี” ผลสรุปที่ได้จากการเจรจาไกล่เกลี่ยกันเองแบบ “ทวิภาคี” ก็คือ “ความสมนัยทางความเห็น และความประพฤติ” ของพระภิกษุทั้งสองฝ่าย ไปปรึกษากับพระพุทธเจ้า พระองค์ทรงเห็นด้วยกับปฎิญญาดังกล่าว และให้ประกาศปฎิญญาที่ว่าด้วย “สังฆสามัคคี” ต่อหน้าพระสงฆ์ทั้งหมดที่อยู่ในกรุงโกสัมพี และประกาศให้ชาวโกสัมพีได้ทราบถึง “ความสมานฉันท์” ระหว่างพระภิกษุทั้งสองกลุ่ม

(ข) คู่กรณีสามารถเลือกผู้วินิจฉัยเพื่อดำเนินการไกล่เกลี่ย วิธีนี้คู่กรณีสามารถเลือกผู้วินิจฉัยที่คู่กรณีมองว่ามีความน่าเชื่อถือเป็นพระเถระรูปเดียว สองรูป สามรูป หรือเป็นมากกว่า จนกลายเป็นองค์คณะก็ได้ พระพุทธเจ้าอนุญาตให้ “รื้อคดี” หรือ “รื้ออธิกรณ์” หมายถึง “การอุทธรณ์” ขึ้นมาเพื่อนำไปสู่การตั้งองค์คณะตัดสินใหม่ได้ โดยไม่อาบัติแต่ประการใด

(ค) คู่กรณีสามารถนำอธิกรณ์ขึ้นสู่สังฆสภาเพื่อดำเนินการตัดสิน 2 กรณีใหญ่ ๆ ด้วยกัน กล่าวคือ กรณีข้อพิพาทที่เกี่ยวกับพระวินัย และข้อพิพาทที่เกี่ยวกับพระธรรม

การระงับความขัดแย้งทั้ง 6 วิธีที่จะกล่าวข้างหน้านั้น จะต้องมิ “สัมมุขาวินัย” อยู่ร่วมด้วยเสมอ สอดรับกับประเด็นที่พระพุทธเจ้าทรงย้ำว่า “ห้ามพระสงฆ์ระงับความขัดแย้งลับหลัง” หรือ “ลงโทษลับหลัง”

2. สติวินัย (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), 2551: 395) วิธีระงับหรือตัดสินอธิกรณ์(คดีสงฆ์) ด้วยการยกเอาสติขึ้นเป็นหลักวินิจฉัย ประกาศสมมติให้ว่าเป็น ผู้มีสติสมบูรณ์ได้แก่ อนุวาทาธิกรณ์ที่เกิดขึ้นแก่พระอรหันต์ คือเมื่อมีผู้โจทพระอรหันต์ด้วยศีลวิบัติสงฆ์เห็นว่าจำเลยเป็นพระอรหันต์ไม่อยู่ในฐานะที่จะต้องอาบัติตามที่โจทก์ฟ้องร้องได้ จึงสวดประกาศให้สติวินัยนี้ไว้แก่พระอรหันต์รูปนั้น แล้วยกฟ้องเสีย

ข้อนี้พึงให้แก่พระชินาสพเท่านั้น ไม่พึงให้แก่ภิกษุอื่น โดยที่สุตแม้เป็นพระอนาคามี และการให้สติวินัยนี้ต้องให้แก่พระชินาสพที่ถูกโจทเท่านั้น” โดยเป็นการประกาศสมมติให้ว่าเป็นผู้มีสติสมบูรณ์ และการให้สติวินัยที่จัดได้ว่า “ชอบธรรม” โดยต้นกำเนิดของการให้ “สติวินัย” นี้ เกิดจากการที่พระเมตติยะ และพระภุมมชกะซึ่งเป็นพระบวชใหม่เข้าใจผิดคิดว่าพระ

ทัพพมัลลบุตรซึ่งได้รับการแต่งตั้งจากสงฆ์ให้เป็นผู้จัดแจงเสนาสนะ (เสนาสนปัญญาปกะ) จัดกิจนิมนต์ (ภัตตฺตพเทศกะ) กลับแกลัง และใส่ร้ายจนทำให้เศรษฐีถวายเป็นบิณฑบาต และน้ำผักคองอันเป็นอาหารที่ไม่ประณีต และตนเองไม่ชอบ ได้ขอร้องให้เมตติยาภิกษุณีใส่ร้ายว่าถูกพระมัลลทัพพบุตรข่มขืน” (พระไตรปิฎกภาษาไทยเล่มที่ 1 ข้อที่ 383 หน้าที่ 417, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

3. อมูพหวินัย วิธีระงับอธิกรณ์(คดีสงฆ์) แก่ภิกษุที่หายเป็นบ้าแล้ว ยกประโยชน์ให้ว่าต้องอาบัติในขณะที่เป็นบ้า ภิกษุผู้เป็นจำเลยทำการล่วงละเมิดอาบัติในขณะที่เป็นบ้า ไม่เอาผิด (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2551: 504)

4. ปฏินญาตกรณะ วิธีระงับอธิกรณ์ (คดีสงฆ์) ตามคำรับสารภาพของภิกษุผู้เป็นจำเลยคือ มีผู้โจทก์ภิกษุด้วยอาบัติ (อนุวาทิกรณ) เมื่อสงฆ์ประชุมวินิจฉัยคดี สอบถามภิกษุผู้เป็นจำเลยนั้นแล้ว และภิกษุจำเลยนั้นก็ยอมรับอาบัติใดตามความสัตย์จริง สงฆ์ก็พึงปรับอาบัติตามที่เธอยอมรับสารภาพนั้น (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2551: 195)

5. ตัสสปายสิกา วิธีระงับอธิกรณ์(คดีสงฆ์)แก่ภิกษุผู้เลวทรามที่ไม่ยอมรับอาบัติ คือสงฆ์พึงลงโทษแก่ภิกษุผู้ต้องอธิกรณ์แล้ว เมื่อสงฆ์ประชุมกันพิจารณาคดีกลับให้การกลับไปกลับมา ปฏิเสธบ้าง รับสารภาพบ้าง พุดเถลไถลกลบเกลื่อนข้อที่ถูกซักถามบ้าง และพุดมุสาซึ่งหน้าบ้าง ดังนี้เป็นต้น สงฆ์พึงลงโทษตามความผิด แม้ว่าเธอจะไม่ยอมรับก็ตาม หรือเพิ่มโทษแก่เธอจากอาบัติที่ต้องก็ได้ สงฆ์ลงโทษต่อภิกษุที่เลวทราม” หรือ “คนบาบหนา” ตัวอย่าง สงฆ์ซักถามพระอุปัชฌาย์ใน “สังฆสภา” แต่พระอุปัชฌาย์ให้การวกไปวนมาซึ่งเป็นการให้การที่ไม่เป็นประโยชน์ต่อรูปคดี พยายามบ่ายเบี่ยง และพุดจากกลบเกลื่อนประเด็นต่างๆ ที่พระสงฆ์ได้ซักถามเพื่อหลบเลี่ยงความผิดที่ตัวเองได้กระทำลงไป “สังฆสภา” มองว่า พฤติกรรมดังกล่าวของพระอุปัชฌาย์เป็นการกระทำที่เข้าข่ายในอาบัติข้อที่ว่า “พุดเท็จทั้งที่รู้” (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2551: 103)

6. เยภุยสิกา วิธีระงับอธิกรณ์(คดีสงฆ์)ด้วยการถือเอาตามเสียงข้างมาก ได้แก่วิธีการตัดสินอธิกรณ์ในกรณีที่มีความไม่ลงรอยกันของสงฆ์ผู้พิจารณาคดีแตกออกเป็นสองฝ่าย ให้ตัดสินโดยถือเอาเสียงข้างมากเป็นเกณฑ์ เช่น วิธีจับสลากลงคะแนน(ชี้ข้อถูกผิด) ข้างใดมีภิกษุผู้

พิจารณาถึงความเห็นมากกว่า ก็ถือว่าฝ่ายนั้นเป็นฝ่ายชนะ แล้วถือเอาตามนั้น ใช้สำหรับวิธีพิจารณา วิวาทิกรณ้อย่างเดียว (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2551: 333)

7. ตินวัตถการวินัย วิธีระงับอธิกรณ์ด้วยการประนีประนอมกันทั้งสองฝ่าย ได้แก่ วิธีระงับอาปัตตาทิกรณ์ที่เกี่ยวกับลหุกาบัติ ซึ่งเกี่ยวข้องกับภิกษุจำนวนมาก ต่างฝ่ายต่างก็ประพฤติไม่เหมาะสมด้วยกัน และขัดทอดกันไปมาจนเรื่องสับสนยุ่งงงไปหมด ซึ่งจะเป็นชนวนให้เกิดการทะเลาะวิวาทกันหนักขึ้น ถ้าจะระงับด้วยวิธีอื่นยิ่งจะทำให้อธิกรณ์(คดีสงฆ์)ลุกลามใหญ่โตมากขึ้น จึงให้ระงับเสียด้วยการประนีประนอมกัน ยกเลิกอธิกรณ์เสียไม่ต้องสะสางหาความหลังกันอีก โดยติณวัตถการวินัยตามศัพท์แปลว่า วิธีแบบเอาหญ้ากลบไว้ คือพอให้เรื่องต่างๆ แล้วๆ กันไป ไม่เรียบบร้อยสมบูรณ์ดีนัก เป็นการระงับอธิกรณ์โดยการประนีประนอม เป็นลักษณะการปกปิดความผิด หรือไม่ยอมรับผิด

การสร้างสันติภาพบนความขัดแย้งทางการเมืองในสังคมไทย

หากจะกล่าวถึงความขัดแย้งในสังคมไทยกับการเมืองการปกครอง เป็นความขัดแย้งทางชนชั้น ซึ่งมีท่าทีก่อให้เกิดสงครามกลางเมือง ระหว่างชนชั้นนำทางการเมือง นายทุนและจักรวรรดินิยม ซึ่งมุ่งรักษา ความมั่นแห่งชาติโดยกาดขี่ทางการเมือง ฝ่ายหนึ่งกับประชาชนผู้ถูกปกครอง มีชาวนา ชาวไร่ และกรรมมาชีพ ซึ่งต้องการเปลี่ยนแปลง ปฏิรูปการเมือง เศรษฐกิจ อีกฝ่ายหนึ่ง โดยในยุคนี้ การเมืองไม่เปิดกว้าง ความขัดแย้งเชิงโครงสร้างถูกแก้โดยความสัมพันธ์แบบอำนาจนิยม โดยการใช้อำนาจและกำลังบังคับ (ธนาชัย สุขวณิช, 2555: 11) จึงเกิดความขัดแย้งขึ้นในสังคมไทยบนความสัมพันธ์แบบอำนาจนิยมคือใช้อำนาจและกำลังบังคับต่อมาความตึงเครียดในประเทศไทยที่เกิดขึ้นและกว้างขึ้นความขัดแย้งทางการเมืองถึงได้มีคำสั่ง 66/23 เป็นปรากฏการณ์สำคัญทำให้สังคมไทยฝ่าข้ามวิกฤตสงครามกลางเมืองด้วยการเผชิญความเป็นจริงคือการยอมรับความแตกต่างทางความคิดทั้งนี้เห็นว่าเพราะคำสั่ง 66/23 อย่างเดียวแต่เป็นเพราะสังคมไทยได้ผ่านประสบการณ์การต่อสู้ทางการเมืองใหญ่ ๆ มาแล้ว 3 เหตุการณ์คือเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 และเหตุการณ์ 6 ตุลาคม 2519 รวมถึงพฤษภาคม 2535 และแต่ละครั้งสังคมไทยก็ตั้งคำถามกับระบบการเมืองที่เป็นอยู่ว่าจะมีทางออกสำหรับความขัดแย้งทางการเมืองเพื่อที่จะนำไปสู่การพัฒนาความเป็นประชาธิปไตยให้มั่นคงทั้งเชิง

สถาบันและเชิงวัฒนธรรมทั้งในวิถีคิดและวิถีปฏิบัติของพลเมืองเป็นอย่างไร (ธนาชัย สุขวณิช, 2555: 12) และเหตุการณ์ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นมาเพื่ออะไรตามลำดับจึงส่งผลให้ประเทศไทยมีการก่อการปฏิวัติยึดอำนาจโดยทางฝ่ายทหารกับทางฝ่ายรัฐบาลอยู่บ่อยครั้งมาก ซึ่งมาจากเหตุผล คือ

- 1) เรียกร้องให้ประกาศใช้รัฐธรรมนูญโดยเร็ว
- 2) จัดหลักสูตรสอนอบรมรัฐธรรมนูญสำหรับประชาชน
- 3) กระตุ้นประชาชนให้สำนึกและความเห็นในสิทธิเสรีภาพ

ซึ่งจากเหตุการณ์ดังกล่าวสะท้อนให้เห็นความรุนแรงทางกลางเมืองที่อยู่ภายใต้ความขัดแย้งกันระหว่างผู้ปกครองกับประชาชน จึงทำให้เกิดความขัดแย้งอย่างรุนแรงในวันต่อมาและวันที่เกิดความขัดแย้งอย่างรุนแรงมากก็ (ธนาชัย สุขวณิช, 2555: 28-29)

จากเหตุการณ์นั้น สะท้อนให้เห็นถึงความขัดแย้งที่เกิดขึ้นจึงเป็นสิ่งที่เราคนไทย และต่อข้อพิจารณาถึงธรรมชาติของคนที่มีอำนาจที่เต็มไปด้วยพื้นฐานของอกุศลมูล นำไปสู่การสร้างกิลเสที่มาจากฐานของความอยาก ความถือตัวตนและความเห็นที่แตกต่างกันขึ้นภายใน โดยการถือตัวตนนี้ได้นำไปสู่การสร้างกลุ่มก้อนที่เป็นตัวเป็นตนขึ้นระหว่างผู้มีอำนาจกับคนที่อยู่ใต้อำนาจ ผนวกกับปัจจัยภายนอก คือ ข้อเท็จจริง ความสัมพันธ์ ผลประโยชน์ ค่านิยม และโครงสร้างกลายเป็นแรงผลักดันสำคัญที่ทำให้เกิดสภาวะ และบรรยากาศของความขัดแย้งได้ปรากฏตัวขึ้น จนนำไปสู่ความรุนแรงในที่สุด แต่อย่างไรก็ตาม มนุษย์ก็สามารถอยู่ร่วมกับความขัดแย้งได้ ถ้ามีการบริหารจัดการความขัดแย้ง ในทัศนคติของพระพุทธศาสนาใช้หลักอริกรรมเป็นรูปแบบแนวทางแก้ไขความขัดแย้ง สะท้อนการสวหาสาเหตุของความขัดแย้ง การใช้ อำนาจ กฎระเบียบ วัฒนธรรม การมีส่วนร่วม การให้ข้อมูล การมุ่งสร้างสานความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันไว้ กระบวนการและวิธีการวินิจฉัยและระงับอริกรรมในพระพุทธศาสนา จะเห็นได้ว่า แม้ อริกรรมที่เกิดขึ้นกับภิกษุสงฆ์หรือภิกษุบางรูปนั้น แต่กระบวนการวิธีการต้องอาศัยการร่วมมือกันทุกภาคส่วนของสังคมในการร่วมกันจัดการความขัดแย้ง ซึ่งเป็นรูปแบบ วิธีการที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในสังคมชีวิตฆราวาสได้เป็นอย่างดี

ซึ่งนำไปสู่การเสนอแนวทางสร้างสันติภาพจากหลักการทางพระพุทธศาสนาว่า

- 1) การสร้างความเสมอภาคพื้นฐาน โดยลักษณะดังกล่าวเป็นการสะท้อนถึงรูปแบบการใช้วินัย หรือกฎหมายให้มีลักษณะการเชื่อมโยงกันระหว่างกันด้วยระเบียบวินัยที่เป็นอันเดียวกัน

เมื่อไม่รักษากฎเกณฑ์กติการะเบียบวินัยของสังคมก็ไม่สามารถนำไปสู่ความสงบได้ ความเป็นระเบียบวินัยจึงเป็นสิ่งสำคัญยิ่งสำหรับสังคมประชาธิปไตย เป็นลักษณะอันแสดงถึงความสามารถในการปกครองตนเองได้ โดยสังคมที่ดีต้องมีกติกา และคนสังคมต้องรักษากฎิการะนั้นโดยมีความเสมอภาค คือเท่าเทียมกันต่อหน้ากฎหมาย ได้รับความยุติธรรมจากกฎหมายเสมอหน้ากัน (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2557: 88-89)

2) การมีระบบสังคมที่เอื้อธรรม ศาสนาจึงเป็นทางเลือกหนึ่งที่น่าศึกษาในการที่จะนำมาเป็นเครื่องมือในการสร้างสันติภาพ จะพบว่าคำสอนของแต่ละศาสนานั้นเป็นแบบอย่างของการดำเนินชีวิตได้เป็นอย่างดี เพราะแก่นแท้ของศาสนานั้น คือ ศีลธรรมความดียอมเป็นการง่ายที่จะแสวงหาจุดร่วมที่คล้ายคลึงกันและทำการส่งเสริมคำสอนที่ยอมรับกันได้ทุกฝ่าย เพราะศาสนาจะเป็นเครื่องนำในการพัฒนาหรือขัดเกลาจิตใจของมนุษย์ เป็นการนำหลักธรรมมาใช้เพื่อแก้ไขปัญหา โดยวางหลักธรรมเป็นเกณฑ์ทางสังคม เน้นพระธรรมอันถูกต้อง โดยเน้นหลักธรรมสั่งจะที่เป็นหลักธรรมชาติ ไม่ใช่สิ่งที่มนุษย์คิดเองพุดเอง แต่เป็นธรรมที่เป็นไปตามเจตนารมณ์ของธรรมชาติ (พุทธทาสภิกขุ, 2548: 156-157)

คำสอนทางศาสนาเท่านั้นที่จะช่วยสร้างความเข้มแข็งและสร้างเกาะป้องกันจิตใจของประชาชน ด้วยเชื่อว่าคำสอนทางศาสนาจะสร้างสภาพจิตที่ไม่หวั่นไหวด้วยแรงผลักดันของอกุศลหรือกุศล ศาสนาจะเป็นเครื่องการยอมรับและเข้าใจ หรือเคารพในเชื้อชาติ ละเอียดลักษณะของแต่ละศาสนา เมื่อมนุษย์ยอมรับในลักษณะอันแตกต่างระหว่างกันได้แล้วความสัมพันธ์อันดีย่อมเกิดขึ้น ความเป็นมิตรภาพและการช่วยเหลือเผื่อแผ่ต่อกันก็จะตามมา จึงสามารถกล่าวได้ว่าหลักธรรมนั้นเป็นวิธีในการสร้างกระบวนการทางสันติภาพเป็นอย่างดีในสังคมมนุษย์

บทสรุป

ความขัดแย้งในสังคมไทยกับการเมืองการปกครอง เป็นความขัดแย้งทางชนชั้น ซึ่งมีท่าทีก่อให้เกิดสงครามกลางเมือง ระหว่างชนชั้นนำทางการเมือง นายทุนและจักรวรรดินิยม ซึ่งมุ่งรักษา ความมั่นแห่งชาติโดยกดขี่ทางการเมือง ฝ่ายหนึ่งกับประชาชนผู้ถูกปกครอง มีขบวนการชาวนา และกรรมมาชีพ ซึ่งต้องการเปลี่ยนแปลง ปฏิกูรูปการเมือง เศรษฐกิจ อีกฝ่ายหนึ่ง โดยใน

ยุคนี้ การเมืองไม่เปิดกว้าง ความขัดแย้งเชิงโครงสร้างถูกแก้โดยความสัมพันธ์แบบอำนาจนิยม โดยการใช้อำนาจและกำลังบังคับ

ขณะที่การสร้างสันติภาพในพระพุทธศาสนาเน้นไปที่การประนีประนอมเปรียบเทียบ เหมือนคูถ หรือมูตร บุคคลกระทบเข้าย่อมโยกกลิ้ง เพราะเป็นของเหม็น แต่เมื่อถูกปกปิดกลบไว้ด้วยหญ้า กลิ่นนั้น ย่อมไม่โยกไป ฉนั้นใด อธิกรณ์ที่ถึงมูลเหตุน้อยใหญ่อันชั่วหยาบ ยังไม่สงบ ย่อมเป็นไปเพื่อความแตกสามัคคี เพราะหยาบร้าย เมื่อสงบระงับด้วยกรรมนี้ ย่อมเป็นอันระงับดุจคูถที่ถูกกลบปิดไว้ด้วยหญ้า การแก้ไขปัญหาความขัดแย้งนี้จึงควรเริ่มจากการพูดคุย การรับฟังเสียงส่วนใหญ่และการยอมรับซึ่งข้อคิดเห็นที่ผิดพลาดของแต่ละฝ่ายที่ควรพิจารณา ร่วมกัน

เอกสารอ้างอิง

คณะกรรมการกองตำรา มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิราวุฒวิทยาลัย. (2530). **วินัยวินิจฉัย**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิราวุฒวิทยาลัย.

ธนาชัย สุขวณิช. (2555). **ประมวลเหตุการณ์ความขัดแย้งในสังคมไทยและแนวทางแก้ไขไทย**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ปัญญาชน.

พระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาส). (2536). **มองสันติภาพของโลก**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ธรรมสภา.

พุทธทาสภิกขุ. (2548). **ธัมมิกสังคมนิยม**. กรุงเทพมหานคร: สุขภาพใจ.

พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช). (2551). **คำวัต**. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2551). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์**. พิมพ์ครั้งที่ 11. กรุงเทพมหานคร: เอส. อาร์. พรินติ้ง แมสโปรดักส์.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2557). **ประชาธิปไตยจริงแท้ คือแคไหน**. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ผลิธัมม์.

พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส (นิธิบุญยากร). (2554). **พุทธสันติวิธี: การบูรณาการหลักการและเครื่องมือจัดการความขัดแย้ง**. กรุงเทพมหานคร: บริษัท 21 เซ็นจูรี จำกัด.

- พระมหาทรรษา ธมฺมหาโส (นิตฺยบุญญากร). (2547). “รูปแบบการจัดการความขัดแย้งโดยพุทธสันติวิธี กรณีลุ่มน้ำแม่ตาช้าง จ.เชียงใหม่”. **วิทยานิพนธ์ดุษฎีนิพนธ์ สาขาวิชาพระพุทธศาสนา**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2546). **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542**. กรุงเทพมหานคร: นานมีบุ๊คส์พับลิเคชันส์.
- สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส. (2541). **วินัยมุข เล่ม 1**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย.

